

ROMA NEMZETISÉGI ÖNKORMÁNYZATOK JOGI ÚTVESZTŐI

ORSÓS ZOLTÁN
doktorandusz (KRE ÁJK DI)

Absztrakt

A helyi nemzetiségi önkormányzati rendszer közel 30 éve reprezentálja jogilag a nemzetiségi kulturális autonómia kereteinek megteremtését. A nemzetiségek Alaptörvényben rögzített jogainak képvisellete kiemelt szerepet tölt be a politikai arénában, számos megoldási javaslattal, azonban még mindig nincs egy egységes, átfogó intézményi rendszer, amely valódi lehetőséget biztosítana a roma érdekek képviselőjére. Jelen tanulmányban a nemzetiségi önkormányzatok három évtizedes tapasztalatait értékelem kifejezetten a roma közösség szempontjából. Bemutatom a jogi szabályozás kialakulásának történeti hátterét, valamint feltárom a tényleges működés gyakorlati tapasztalatait. Vizionálni kívánom a 2024-es roma nemzetiségi önkormányzati választás lehetőségeit, kiemelt figyelmet fordítva az önkormányzatok szerepére a roma nemzetiségek politikai és társadalmi részvételének előmozdításában.

Kulcsszavak: nemzetiségi önkormányzat, roma, képviselő, alkotmányjog, választások

LEGAL DILEMMAS OF ROMA MINORITY SELF-GOVERNMENTS

Abstract

For nearly 30 years, the local minority self-government system has legally represented the creation of the framework for nationality cultural autonomy. The representation of the rights of nationalities enshrined in the Fundamental Law plays a prominent role in the political arena, for which there are many proposed solutions and approaches, but there is still no unified comprehensive institutional system that would provide a real opportunity to represent the interests of minorities. In this study, I evaluate the three-decade experience of minority self-governments specifically from the point of view of the Roma community. I present the historical background of the development of the legal regulation, as well as reveal the practical experiences of the

actual operation. I would like to envision the possibilities of the 2024 Roma municipal elections, paying special attention to the role of local governments in promoting the political and social participation of the Roma minorities.

Keywords: minority self-government, Roma, representation, constitutional law, elections

1. Bevezetés

Nem kétséges, a roma közösség érdekképviselése hiányos. A politikai színtéren a nemzetiségeket, és különösen a romákat érintő érdekérvényesítési kérdések továbbra is összetett és nehezen kezelhető területnek számítanak. A kisebbségi önkormányzatnak nevezett¹ intézményrendszer elsődleges feladata a nemzeti-ségi közösségek érdekképviselésének előmozdítása, valamint a demokratikus közéletben való kollektív részvétel lehetőségének biztosítása volt. Közel 30 évnyi gyakorlati tapasztalat áll rendelkezésünkre ahhoz, hogy feltárjuk az állam által létrehozott jogintézmény létjogosultságát, az esetlegesen felmerülő jogi anomáliák sajátosságait, illetve lehetőségünk van megvizsgálni a nemzetiségi jogokat szabályozó normák ellentmondásokba ütköző mivoltát.

Jelen tanulmány célja, hogy feltérképezze és elemezze a roma közösség érdekképviselését érintő hiányosságokat Magyarországon. A roma közösség – amely a társadalmi sokszínűség egyik fontos részét alkotja² – komoly kihívással áll szemben: az érdekképviselési struktúrák és mechanizmusok minimálisra redukálódtak, és a jogi szabályozás sem biztosít teljeskörű támogatást ennek a csoportnak. A publikációban részletesen elemzésre kerül, hogy milyen tényezők járultak hozzá ennek a problémának a kialakulásához. A dolgozat kitér a társadalmi, politikai és jogi kontextusra is, amelyek együttesen alakítják a roma közösség érdekképviselését, valamint megvizsgálja azokat a lehetőségeket, amelyeken keresztül ezt a hiátust kezelni lehet. A dolgozat második felében vizsgálom a roma nemzetiségi önkormányzatok fejlődését

1 Az Alaptörvény és a nemzetiségek jogairól szóló törvény hatálybalépését követően a korábbi „nemzeti és etnikai kisebbségek” jogszabályi megfogalmazás „nemzetiségek”-re változott. A tanulmány keretében a két fogalmat szinonimaként használjuk.

2 A cigányság a magyar nemzet államalkotó tényezője. Az Alaptörvény XXIX. cikk (1) bekezdése értelmében „A Magyarországon élő nemzetiségek államalkotó tényezők. Minden, valamely nemzetiséghez tartozó magyar állampolgárnak joga van önazonossága szabad vállalásához és megőrzéséhez. A Magyarországon élő nemzetiségeknek joguk van az anyanyelvhasználathoz, a saját nyelven való egyéni és közösségi névhasználathoz, saját kultúrájuk ápolásához és az anyanyelvű oktatáshoz.”

és működését, kiemelt figyelmet fordítva a hatályos és a korábbi szabályozás problematikus kérdéseire. A harmadik és egyben az utolsó részben az elmúlt 10 év gyakorlata alapján ismertetem a roma nemzetiségi önkormányzatok szerepét a helyi politikai közéletben, valamint fontosnak tartom feltérképezni a közeledő 2024-es roma nemzetiségi önkormányzati választások dilemmáit, mivel a legnehezebb társadalmi helyzetben lévő nemzetiségi csoport tagjai érdemi politikai és érdekképviselő nélkül maradhatnak.

2. Előzmények

Az önkormányzati intézményrendszer kialakulását megelőzően érdemes visszatekinteni a múltba. A nemzetiségként történő elismerés és a jog-egyenlőség megteremtése, valamint a nemzetiségek képviseletét biztosító intézmények létrehozása jóval később, a rendszerváltás után bontakozott ki. Az első lépések a nemzetiségi közösségek jogi státuszának elismerésében az Osztrák–Magyar Monarchiában (1867–1918) történtek. Ebben az időszakban az 1868-as kiegyezés hatására a magyarországi nemzetiségek bizonyos jogokat kaptak az anyanyelvhasználat és az oktatás terén. Az 1868-as nemzetiségi törvény lehetőséget teremtett a nemzetiségek számára saját iskoláik fenntartására és a nyelvhasználati jogok gyakorlására.³ A nemzetiségi jogok kérdése azonban a trianoni békeszerződést követően (1920-ban) jelentősen megváltozott. A Magyar Királyság területének jelentős részét elszakították, a magyarországi területre szűkültek a nemzetiségi csoportoknak pedig sokkal korlátozottabb jogi lehetőségeik voltak. A második világháborút követően, a kommunista rendszer konszolidálódásával és a szovjet befolyás alatt a nemzetiségi kérdés újra előtérbe került. A Magyar Köztársaság Alkotmányáról szóló 1949. évi XX. törvény deklarálta a kisebbségek jogait, ugyanakkor a kommunista diktatúra körülményei nem mindig tették lehetővé ezeknek a jogoknak a tényleges gyakorlását.⁴ A rendszerváltás utáni új alkotmányos rendszer bevezetésével, a demokratikus átmenet során a nemzetiségi jogok kérdése ismét napirendre került. A kisebbségi önkormányzatok rendszerét a nemzeti és etnikai kisebbségek jogairól szóló 1993. évi LXXVII. törvény (a továbbiakban: Nektv.) hozta létre. Ez az intézmény széles körű jogokat biztosított a kisebbségi közösségeknek az oktatás, a kultúra területén, és egyéb területeken is. Ennek eredményeként Magyarországon jelenleg egy olyan

3 GÁNGÓ Gábor: Az 1868. évi nemzetiségi törvény és következményei. *Korunk*, 2009/5, 23-36. <https://epa.oszk.hu/00400/00458/00149/indexc26a.html> (2024. 01. 11.)

4 Uo.

rendszer működik, amely a nemzetiségi közösségek jogait és autonómiáját védi és támogatja a demokratikus keretek között.

Kezdetekben az Alkotmány a hátrányos megkülönböztetés tilalmán keresztül védte a kisebbségeket, valamint minden nemzetiség számára biztosította az anyanyelven való oktatás és nemzetiségi kultúra ápolásának lehetőségét.⁵ Később a '70-es évek elején az egyenjogúság megteremtésével, az anyanyelv használatának, illetve a kisebbségek saját kultúrájuk megőrzésének és ápolásának lehetőségével az Alkotmány igyekezett rendezni a kisebbségek jogainak kibontakozását, azonban az igazán pragmatikus változást a rendszerváltás hozta meg.

Az Alkotmány módosításáról szóló 1989. évi XXXI. törvény kifejezésre juttatta, hogy a Magyar Köztársaságban élő nemzeti és nyelvi kisebbségek részesei a nép hatalmának: államalkotó tényezők. Védelemben részesíti a nemzeti és nyelvi kisebbségeket, biztosítja kollektív részvételüket a közéletben, saját kultúrájuk ápolását, anyanyelvük használatát, az anyanyelvű oktatást, a saját nyelven való névhasználat jogát. Ugyanebben az időszakban került kifejezésre a nemzetiségek országgyűlési képviselőinek kérdése is. Az etnikai és nemzeti kisebbségek már helyi és országos önkormányzatokat hozhattak létre, azonban ennek megvalósulása és működése számos jogalkotói dilemmát halmozott fel. A Nektv. a kisebbségi önkormányzatok létrehozására fektette a hangsúlyt, azonban annak gyakorlatában számos olyan kérdés merült fel, amely voltaképpen ellehetetlenítette az intézményrendszer működését.

A fentiekből világosan kitűnik, hogy a Nektv. hatálybalépésétől eltelt idő, illetve a gyakorlati tapasztalatok elegendő „muníciót” szolgáltatnak ahhoz, hogy megvizsgáljuk az érdekvényesítés indokoltságát, az esetlegesen felmerülő jogi anomáliák sajátosságait, illetve a nemzetiségek számára biztosított érdekképviselési lehetőségeket.

3. A Magyarországi Cigányok Kulturális Szövetsége

A 20. század közepéig a politikai elit nem tekintette nemzetiségi kérdésnek a cigányság problémáját, pedig az országban a cigány ajkú nemzetiségiak száma közel 120 ezerre volt becsülhető. Ebben az időszakban ún. „ideológiai

5 A Magyar Köztársaság Alkotmányáról szóló 1949. évi XX. törvény 49. § (1) bekezdése értelmében „A Magyar Népköztársaság polgárai a törvény előtt egyenlők és egyenlő jogokat élveznek.

(2) A polgárok bármilyen hátrányos megkülönböztetését nemek, felekezetek vagy nemzetiségek szerint a törvény szigorúan bünteti.

(3) A Magyar Népköztársaság a területén élő minden nemzetiség számára biztosítja az anyanyelven való oktatásnak és nemzeti kultúrája ápolásának lehetőségét.”

vákuum” létezett a cigányság és az akkori uralkodó hatalom között. Olyan nemzetiségi rétegről volt szó, akiknek nem sikerült asszimilálódniuk a társadalomba, noha gazdaságilag, társadalmilag és részben nyelvükben önálló csoportot alkottak. A cigányokkal kapcsolatos politikai „szájíz” akkoriban csak rendőrségi és közegészségügyi problémaként létezett a hatóságok számára.⁶

Kálmán András 1946-ban a Társadalmi Szemlében, a Magyar Kommunista Párt elméleti folyóiratában megjelent cikkében átfogó képet adott az akkor Magyarországon élő romák helyzetéről. Problémás népcsoportnak nevezte a roma nemzetiséget. Álláspontja szerint a fő problémát a túlnyomó többségben vidéken élő ún. „vándor cigányok” jelentették, akik nem rendelkeztek rendszeres munkával, alkalmi keresettel tartották fenn magukat. Az ún. „vándor cigány” jelenséget később felváltotta a „kóbor cigány” megfogalmazás. A személyi igazolvány rendszer bevezetésével egyidejűleg, azok a cigányok, akik nem tudtak igazolni bejelentett munkát és lakóhelyet, és feltehetően bűncselekmények elkövetéséből tartották fenn magukat, speciális személyi igazolványt kaptak. Az ún. „fekete igazolvány” kiadása azonban egyértelműen stigmatizálta a cigányokat, akik így faji megkülönböztetés áldozataivá váltak.⁷ 1957-ben a Munkaügyi Minisztérium munkatársai, Pogány György és Bán Géza országos felmérést végeztek a romák akkori helyzetéről. A kutatás eredménye során egyértelműen kirajzolódott, hogy a többségi társadalom visszautasított minden olyan kérdést, ami a cigányokkal kapcsolatos volt, illetve elzárkóztak a foglalkoztatásuktól és a cigányság nemzetiségi státuszát kifejezetten tagadták. Álláspontjuk szerint nem szükséges a cigányokat mesterségesen nemzetiiséggé fejleszteni, illetve nem kell siettetni az „asszimilációjuk” folyamatát. Egyértelműen leírható, hogy akkoriban a cigányságra számkivetett réteggént tekintett a többségi társadalom, a cigányság gazdasági helyzete kilátástalan volt és jellemző volt akkoriban az is, hogy a romák iskolázottságbeli lemaradása megakadályozta azt a lehetőséget, hogy olyan cigány értelmiségi réteg jöjjön létre, akik képesek a cigányság problémáinak rendezésére.⁸

A Magyarországi Cigányok Kulturális Szövetsége (a továbbiakban: MCKSZ) egy fontos intézmény és szervezet a magyarországi cigányság életében. Az első olyan cigány értelmiségi szervezetről van szó, ahol kifejezetten és kizárólag a cigányság problémáit vették górcső alá és olyan intézkedéseket igyekeztek

6 KÁLMÁN András: A magyar cigányok problémája. *Társadalmi Szemle*, 1946/8–9, 656–658.

7 SÁGHY Erna: Cigánypolitika Magyarországon az 1950-1960-as években. *Múltunk*, 2008/1, 273–308.

8 POGÁNY György – BÁN Géza: *A magyarországi cigányság helyzetéről*. A Munkaügyi Minisztériumban készült tanulmány – kézirat, OSZK, 4.

kezdemenyezni, amelyek a nemzetiségi politika és az etnikai kisebbségek érdekérvényesítésének előmenetelét biztosították. A cigány közösségek érdeképviselete és integrációja napjaink Magyarországnak egyik kulcsfontosságú kihívása, tehát elmondható, hogy a MCKSZ életre keltette a cigányok társadalmi integrációjának és esélyegyenlőségének alappilléreit. László Máriának, mint a cigányszövetség első főtitkárának, kiemelt célja volt, hogy a politikai körökben a cigány nemzetiség védelmet kapjon az elhatalmasodó diszkriminációval szemben. Továbbá 1956-ban a Minisztertanácshoz benyújtott levelében kifogásolta a hivatalos nyelvhasználat és a cigány nyelvű sajtó hiányát, a cigány nyelvű óvodai és iskolai oktatást, valamint kulturális értékek társadalmi elismerésének hiányát. Megfogalmazta az egyenjogúság elvének követelményét, és kérte megteremteni az írni-olvasni tanulás lehetőségét.

Az MCKSZ elsődleges feladatai közé tartozott a romák kulturális jogainak biztosítása, a romák helyzetének az egészségügy, oktatás és kultúra terén való jobbítása, illetve tágabban a kultúra ápolása. László Mária a kultúrára egyfajta „fegyverként” tekintett a többségi-kisebbségi viszonyrendszerben, és azt vélte, hogy az abból fakadó hatalmi egyenlőtlenségek alakításában is kulcsszerepet játszhat. Jól látható, hogy ezen feladatok tükrözik a mai önkormányzati szervek működését is. A cigány szövetség célja továbbá az volt, hogy tudassa a hatalommal, hogy a cigány rétegek között kialakulóban van egy konszenzuson alapuló önszerveződés, valamint alapvetése volt a Magyarországon élő cigányok gazdasági, politikai és kulturális felemelése, illetve a cigányok érdekeinek védelme. Az önkéntes tagság, a közgyűlés, az ügyek sajátos eldöntése, a kulturális célok megfogalmazása mind egyfajta személyi autonómia irányába mutattak, megcélózva a nemzetiségi státusz alkotmányjogi elismerését, azonban a politikai berendezkedés nem volt felkészülve az ilyenfajta önálló fejlődésre, ezért a cigányszövetség politikai támogatás hiányában 1961-ben megszűnt.

4. A szabályozás dilemmái

Fentiek alapján jól látható, hogy a nemzetiségi önkormányzatok rendszere Magyarországon hosszú történeti folyamat eredményeként alakult ki, melynek során a kisebbségi közösségek jogainak elismerése és védelme fokozatosan fejlődött. Az elmúlt évszázadokban a nemzetiségi csoportok Magyarországon változó sorsúak voltak, illetve a politikai-gazdasági rendszerek változásainak megfelelően különböző szintű jogi és társadalmi elismerést kaptak.

4.1. A kisebbségi törvény kihívásai

A Nektv. számos fontos jogi szabályozást tartalmazott, amelyek az oktatásban, a nyelvhasználatban, a kulturális tevékenységekben és más területeken biztosítottak jogokat a kisebbségi és etnikai csoportoknak. A Nektv. elsődleges célja az volt, hogy kedvező feltételeket teremtsen a kisebbségi közösségek számára a kulturális identitásuk megőrzésére és fejlesztésére, valamint igyekezett elősegíteni az egyenlő lehetőségek megvalósulásának biztosítását. A törvény alapvetően a kisebbségek kulturális és nyelvi jogait szabályozta, lehetővé téve számukra saját oktatási intézmények létrehozását és a hagyományaik ápolását. Az 1993-as törvény nagyban hozzájárult a kisebbségi közösségek integrációjához és jogi védelméhez Magyarországon, valamint segítette az együttműködést és a kölcsönös tiszteletet a különböző etnikai és kulturális csoportok között. A Nektv. megalkotása és elfogadása fontos lépés volt az emberi jogok és a kulturális sokszínűség tiszteletben tartása terén.

Érzelhető, hogy a törvény jelentős hatással volt a romákra, ugyanakkor számos jogalkotói dilemma is felmerült annak kapcsán, hogy miképpen lehetne hatékonyan és teljes körűen védeni és támogatni ezt a kisebbségi csoportot. A Nektv. bevezetését megelőzően a roma közösségeknek számos nehézséggel kellett szembenézniük, mint például a kulturális és nyelvi jogok hiányával, a diszkriminációval, az oktatáshoz való nehezebb hozzáféréssel és az alacsony foglalkoztatási rátával. Elmondható, hogy a törvény jogi kereteket biztosított a roma oktatási intézmények létrehozásához, azonban sok esetben ezeknek az intézményeknek a finanszírozása és infrastrukturális fejlesztése nem történt meg, ami korlátozta a roma gyerekek oktatáshoz való hozzáférését és minőségi oktatását. Érzelhető volt, hogy a diszkrimináció elleni védelem terén is kihívások merültek fel. Ugyan a törvény tiltotta a diszkriminációt, és számos védelmi mechanizmussal igyekezett csökkenteni a roma közösségek hátrányos megkülönböztetését, azonban az érintett romák gyakran nehézségekbe ütköztek a jogorvoslat biztosításakor, és az igazságszolgáltatási rendszerben is tapasztalhattak diszkriminációt.

A Nektv. megalkotásának eredeti jogalkotói célja a demokratikus intézményrendszer kialakítását, azaz a kisebbségi önkormányzatok létrehozását vette alapul, hangsúlyt fektetve a kulturális autonómia kiépítésére. A törvény hatálya kiterjedt mindazokra a Magyar Köztársaság területén lakóhellyel rendelkező magyar állampolgárokra, akik magukat valamely nemzeti vagy etnikai kisebbséghez tartozónak tekintik, valamint e személyek közösségeire. A Nektv. 5. § (2) bekezdése alapján a kisebbségi önkormányzat létesítésének

kezdeményezésében és választásában az a választópolgár vehetett részt, aki szerepel a kisebbségi választási nyilvántartásban. Ez a rendelkezés azonban hamar vitás helyzetet teremtett, mivel a romák (és más kisebbségek is) akkoriban tiltakoztak a regisztráció minden formája ellen.⁹

A másik jogalkotói dilemmát az identitás szabad megválasztása adta, amely a kisebbségi önkormányzati választások során visszaélések sorozatát hozta magával. Mindenki önmaga dönthette el, hogy származása alapján kisebbségi csoporthoz tartozónak tekinti-e magát, de nem volt kizárt a többes kötődés kinyilvánítása és elismerése sem. Ennek hozadéka volt az ún. etnobiznisz, amikor nem nemzetiségi, vagy nem az adott nemzetiséghez kötődő személyek pénzbeli vagy más társadalmi haszonszerzés érdekében az adott nemzetséghoz tartozónak vallották magukat. Rixer Ádám álláspontjával egyetértve az etnobiznisznek nevezett jelenség pusztta létezésé nem lehet akadálya a további fejlődésnek, legfeljebb a különböző folyamatokba további „garanciák beépítését kikényszerítő tanulságként érdemes kezelünk azt”.¹⁰

A Nektv. legfontosabb találmánya az autonómia, azaz az önkormányzatiság intézményének létrehozására irányuló lehetőség volt. A törvény értelmében az egyes kisebbségek az e törvényben meghatározottak szerint községben, városban és a Főváros kerületeiben kisebbségi települési önkormányzatokat vagy közvetett, vagy közvetlen módon létrejövő helyi kisebbségi önkormányzatokat, valamint országos kisebbségi önkormányzatokat hozhattak létre. A törvény létrehozásakor a hangsúly a kisebbségi önkormányzati rendszer létrehozására helyeződött, így háttérbe szorult a működés feltételeinek részletes kidolgozása. Emellett a törvény alkalmazásával kapcsolatos tapasztalatok hiánya is megnehezítette annak hatékony végrehajtását.¹¹

Az identitásmegvallás már ismertetett és néha problémásnak tűnő módja miatt a jelöltnek nem kellett nyilatkoznia kisebbségi hovatartozásáról még megválasztása után sem,¹² elegendő volt arról nyilatkozni, hogy vállalja az adott kisebbség képviselőjét. A települési és a kisebbségi önkormányzati választások egyidőben zajlottak, így minden választójoggal rendelkező magyar állampolgár aktív és passzív választójoggal is rendelkezett a kisebbségi önkormányzati választásokon.

9 KÁLLAI Ernő: *Roma nemzetiségi önkormányzatok Magyarországon. Nemzetiségi Önkormányzati és Civil Akadémia*. Dunaharaszti, Homo Oecologicus Alapítvány, 2024, 1–29.

10 RIXER Ádám: Egy új társadalmi szerződés körvonalai a roma kérdés ürügyén. *De iurisprudentia et iure publico*, 2009/3–4, 1–16. <http://dieip.hu/wp-content/uploads/2009-3-06.pdf> (2024. 01. 11.)

11 KÁLLAI (2024) i. m. 24.

12 RIXER (2009) i. m. 14.

Összességében megállapítható, hogy a kisebbségi törvény létrehozta a szükséges jogi kereteket annak érdekében, hogy a többi nemzetiség mellett támogassa a romák kulturális identitását, oktatási lehetőségeit és védelmet nyújtson a diszkrimináció ellen. A valóságban azonban ezen jogok gyakorlati érvényesítése nem mindig volt hatékony és további erőfeszítésekre volt szükség a valós változások eléréséhez és a roma közösségek teljes körű integrációjának elősegítéséhez.

4.2. A kisebbségi törvény reformja

2005-ben a Nektv. jelentős átalakításon ment keresztül, amelynek célja az volt, hogy javítsa és korszerűsítse a kisebbségi és etnikai közösségek jogi védelmét és támogatását. A reform több fontos változást hozott a törvényben, amelynek köszönhetően a jogi szabályozás tetten érhető hiányosságaira több figyelmet fordítottak. A törvény kiterjesztette a kisebbségi önkormányzatok hatáskörét és jogkörét, lehetővé téve számukra a szélesebb körű döntéshozatalt és a helyi közügyekben való részvételt. A jogalkotó felruházta a kisebbségi önkormányzati testületeket a kisebbségi közügyek önálló ellátásának jogával. Különös figyelmet kapott a kisebbségekhez tartozók érdekeinek kifejezésre juttatása, az anyanyelv ápolása, őrzése és gyarapítása, valamint a kisebbségek kulturális autonómiájának a kisebbségi önkormányzatok által történő megvalósítása és megőrzése érdekében a kisebbségekhez tartozók meghatározott közszolgáltatásokkal való ellátásával, ezen ügyek önálló vitelével és az ehhez szükséges szervezeti, személyi és anyagi feltételek megteremtésével összefüggő ügyek köre. Kisebbségi közügy lett továbbá a közhatalmat gyakorló állami és helyi önkormányzati szervekben, a kisebbségi önkormányzati szervekben való kisebbségi képviselőhöz és mindezek szervezeti, személyi és anyagi feltételeinek biztosításához kapcsolódó ügy.¹³

A módosítás javította a kisebbségi önkormányzatok finanszírozásának rendszerét, biztosítva számukra a stabilabb forrásokat és pénzügyi támogatást a tevékenységeikhez, valamint erősítette a diszkrimináció elleni védelmet, illetve kiterjesztette azokat a mechanizmusokat és eszközöket, amelyekkel a kisebbségi csoportok jogait hatékonyabban lehet védeni. Az 1993-as eredeti szabályozás alapján a helyi kisebbségi önkormányzatok közvetlen választással, átalakulással vagy települési kisebbségi önkormányzattá nyilvánítás útján jöhettek létre. Ez azt jelentette, hogy a kisebbségi közösségeknek többféle lehetőségük volt arra, hogy saját önkormányzatukat létrehozzák

13 KÁLLAI (2024) i. m. 18.

és működtessék. Azonban a 2005-ös módosítás nyomán jelentős változások következtek be a kisebbségi önkormányzatok típusainak tekintetében. Ettől kezdve a települési kisebbségi önkormányzatok már kizárólag közvetlen¹⁴ választás útján alakulhattak meg. Ez a változás szigorította a települési kisebbségi önkormányzatok létrehozásának feltételeit, és közvetlenül a kisebbségi közösségek demokratikus akaratához kapcsolta az önkormányzati struktúra kialakítását. Ennek eredményeképpen az ilyen önkormányzatok nagyobb legitimitással rendelkeztek, mivel közvetlenül a helyi kisebbségi közösségek által választott képviselők irányították és képviselték azokat.

Egy másik fontos változást jelentett a háromszintű kisebbségi önkormányzati rendszerre való áttérés. Korábban csupán két szint létezett: a települési és az országos. Az új rendszer bevezetésekor a hiányolt területi, azaz megyei szint is megjelent a struktúrában. Ez azt jelentette, hogy a kisebbségi önkormányzati rendszernek immár három szintje volt: települési, megyei és országos. A szabályozás ezzel együtt meghatározta a kapcsolódó feladatokat és hatásköröket is a különböző szinteken. Így például a települési szint elsősorban a helyi, mindennapi ügyekkel foglalkozott, míg a megyei szint a regionális szintű kérdésekkel, és az országos szint pedig a nagyobb, országos jelentőségű ügyekkel. Ez a háromszintű modell lehetővé tette a kisebbségi közösségek számára, hogy jobban részt vegyenek a döntéshozatalban, és hatékonyabban képviseljék érdekeiket minden szinten. Emellett segített az önkormányzati struktúra jobb koordinációjában és a feladatok hatékonyabb ellátásában a kisebbségi közösségek számára.¹⁵

A módosítás változást jelentett a kisebbségi önkormányzati képviselők választásának jogi szabályozásában is. Az új szabályozás alapján a kisebbségi közösségek azon tagjai gyakorolhatták az aktív és passzív választójogot, akik rendelkeztek az adott kisebbségi önkormányzati területen állandó lakhellyel vagy tartózkodási hellyel és a kisebbségi törvényben meghatározott kisebbséghez tartoztak. Feltétel volt továbbá, hogy a kisebbséghez tartozásukat

14 A 2005. évi CXIV. törvénnyel bevezetett módosítás: Nektv. 22. § „A kisebbségi önkormányzatot a választópolgárok a külön törvényben foglaltaknak megfelelően közvetlen választás útján hozhatják létre.”

15 A 2005. évi CXIV. törvénnyel bevezetett módosítás: Nektv. 6/A. § 2. pont „kisebbségi önkormányzat: a törvényben meghatározott közszolgáltatási feladatokat ellátó, testületi formában működő, jogi személyiséggel rendelkező, demokratikus választások útján e törvény alapján, külön törvény által meghatározott eljárási rendben létrehozott szervezet, amely a kisebbségi közösséget megillető jogosultságok érvényesítésére, a kisebbségek érdekeinek védelmére és képviseletére, a kisebbségi közügyek települési, területi (megyei, fővárosi) vagy országos szinten történő önálló intézésére jön létre.”

vállalták és kinyilvánították, illetve a helyi önkormányzati képviselők és polgármesterek választásán választójoggal rendelkeztek. A jogszabály új elemként előírta a kisebbségi választói jegyzékben való regisztráció kötelezettségét is.¹⁶ A kritikusok álláspontja alapján az új választási szabályok nem küszöbölték ki a visszaéléseket, inkább csak „megbonyolították a rendszert”.¹⁷ A kritika arra irányult, hogy az eredeti elképzelésekkel ellentétben nem a konkrét közösség állította össze és kezelte a választói névjegyzéket, hanem általában a jegyző. A kritikusok véleménye szerint a jegyző (aki általában nem kellően tájékozott a kisebbségi kérdésekben) nem képes megfelelően eldönteni, hogy egy adott személy az adott kisebbséghez tartozik-e vagy sem. Mindazonáltal az első, már az új szabályokkal megtartott 2006. évi választások után világossá vált, hogy a „szimpátia szavazók” helyett megjelentek a „szimpátia regisztrálók”, mivel a törvény nem akadályozta meg a joggal való visszaélést ezen a területen.

4.3. Az Alaptörvény és a nemzetiségek jogairól szóló törvény új elemei

A 2010 utáni időszakban számos változás történt a nemzetiségi önkormányzatok szabályozásával összefüggésben Magyarországon. A korábbi alkotmányos rendszer strukturális megváltoztatása érintette a nemzetiségekre vonatkozó szabályozást is. A nemzetiségek a Magyar Köztársaság Alkotmányáról szóló 1949. évi XX. törvényben foglalt és biztosított jogaik megerősítését, bővítését, intézményesítését várták a alkotmányozótól. Az alkotmánykoncepció kidolgozását követően azonban érzékelhető volt, hogy szinte hiábavaló volt az Országos Kisebbségi Önkormányzatok munkája, valamint a kifejezetten erre a célra létrehozott Alkotmány-előkészítő eseti bizottság szövegszerű javaslatainak megfogalmazása, mivel a normaszövegből a korábban még támogatott, kisebbségeket érintő jogok jelentős része kimaradt.¹⁸ Az Alaptörvény továbbra

16 A 2005. évi CXIV. törvénnyel bevezetett módosítás: Nektv. 5. § (2) „A kisebbségi önkormányzat létesítésének kezdeményezésében és választásában az a választópolgár vehet részt, aki szerepel a kisebbségi választási nyilvántartásban (a továbbiakban: kisebbségi választói jegyzék). A választópolgár csak egy kisebbségi választói jegyzékben szerepelhet. A kisebbségi választói jegyzékre vonatkozó részletes szabályokat külön törvény tartalmazza.”

17 EILER Ferenc: *Törekvések a kisebbségi önkormányzati választások reformjára 1998 és 2004 között*. In: Kállai Ernő – Törzsök Erika (szerk.): *Cigánynak lenni Magyarországon. Jelentés 2004. Helybenjárás*. Budapest, EÖKIK, 2005, 93–107., illetve SZABÓ Orsolya: *A kisebbségi törvény és módosítása, avagy: a „nagyon várt, kiemelkedő jelentőségű, sanyarú sorsú torzszülött*. In: KÁLLAI Ernő – TÖRZSÖK Erika (szerk.): *Cigánynak lenni Magyarországon. Jelentés 2004. Helybenjárás*. Budapest, EÖKIK, 2005, 108–130.

18 KÁLLAI (2024) i. m. 14.

is biztosítja a helyi és országos önkormányzatok létrehozásának jogát, valamint az oktatási és kulturális jogokat, beleértve a saját nyelven való névhasználatot is. Az Alaptörvény új eleme az önazonosság szabad vállalásához és megőrzéséhez való jog, amely lehetővé teszi a törvényhozás számára a visszaélés lehetőségének kizárását, amikor a nemzetiséghez tartozás önkéntes megvalósítása a jogok gyakorlásának vagy kedvezmények igénybevételének feltétele. Az Alaptörvény jelentős részben átvette a már eddig is meglévő nemzetiségi jogokat, és továbbra is elismeri a nemzetiségeket államalkotó tényezőként. A „nemzeti és etnikai kisebbség” helyett az Alaptörvény visszaállítja a rendszerváltozás idején bevezetett jogi kategória, a „nemzetiség” elnevezést. Kidolgozásra került a nemzetiségek jogairól szóló 2011. évi CLXXIX. törvény (a továbbiakban: Njtv.), amely 2011. december 19-én került kihirdetésre és 2012. január 1-jén lépett hatályba. Kiemelt figyelmet fordítottak a nemzetiségi önkormányzatok jogállási és működési szabályainak pontosítására, áttértek a közvetlen választásokra, amellyel egyidejűleg az elektori rendszert eltörölték. Az Njtv. megalkotásakor alapvető cél volt, hogy a korábban említett etnobiznisz jelenséget megakadályozzák, azonban ennek a célnak ellentmond az, hogy továbbra is hatályos az a szabályozás, amely szerint egyes nemzetiségi jogok gyakorlását pusztán az egyén nyilatkozatához, és nem a közösség általi elismeréshez kötik.¹⁹ Visszaállításra került az a jogintézmény, amelyet a törvény „átalakult nemzetiségi önkormányzat” elnevezés alatt definiál.²⁰ Ez az elnevezés nem tűnik szerencsésnek, mert nem utal arra, hogy az „átalakult nemzetiségi önkormányzat” lényegében egy települési önkormányzat, amely nemzetiségi feladatköröket is ellát.

Az Njtv. újdonsága továbbá, hogy a népszámlálás nemzetiségi adataihoz köti mind a nemzetiségi önkormányzati választások kizűzését, mind az állami támogatás mértékének meghatározását. Ez azt jelenti, hogy az önkormányzati választások időpontját és az állami támogatásokat az adott nemzetiségi közösség valós létszámához és igényeihez igazítják. Ez a rendszer lehetővé teszi a pontosabb és igazságosabb képviseletet és támogatást a különböző nemzetiségi csoportok számára, valamint elősegíti a demokratikus folyamatok átláthatóságát és hatékonyságát is.²¹ A tudomány jelenlegi állása szerint

19 Njtv. 11. § (2) bekezdés.

20 Njtv. 71–72. §.

21 MÓRÉ Sándor: Népszámlálási adatokhoz és konkrét létszámhoz kötöttség a nemzetiségi önkormányzatok szabályozásában. *Új Magyar Közigazgatás*, 2014/4, 18–22. Lásd még: MÓRÉ Sándor: Új irányok a nemzetiségi önkormányzatok létrehozásában. *Jogtudományi Közlöny*, 2014/9, 429–434.

azonban egyre inkább megkérdőjeleződik az a gyakorlat, hogy a választások kitűzését és az állami támogatások összegét kizárólag a népszámlálás során gyűjtött nemzetiségi adatokhoz kötik. Ez azért kelt egyre nagyobb aggodalmat a szakértők és kutatók körében, mert az ilyen adatok nem mindig bizonyulnak megbízhatónak és nem tekinthetők egy település nemzetiségi lakossága pontos leképezésének. Ennek oka részben abban rejlik, hogy ezek az adatok szenzitív jellegűek és önkéntes nyilatkozatokon alapulnak, amelyek megbízhatósága és teljessége kétségessé válhat bizonyos körülmények között.²²

A hatályos jogszabályok alapján a települési nemzetiségi önkormányzati képviselők általános választását ki kell tűzni, ha a településen az adott nemzetiséghez tartozó személyek száma – a legutóbbi népszámlálásnak az adott nemzetiséghez tartozásra vonatkozó kérdéseire nyújtott adatszolgáltatás nemzetiségenként összesített adatai szerint – a 25 főt eléri.²³ A romák közötti választásra jogosultak száma kiemelkedő fontosságú tényező a politikai részvétel és az érdekképviselet szempontjából. A Nemzeti Választási Iroda (a továbbiakban: NVI) által közzétett adatok szerint összesen 198.129 roma választópolgár regisztrált a nemzetiségi névjegyzékbe, ami a roma közösség jelentős számú választásra jogosultját jelzi. Azonban, fontos megemlíteni, hogy ez az adat valószínűsíthetően lényegesen eltér a valóságtól. Egyes tényezők, mint például a társadalmi, kulturális és gazdasági háttér, valamint az oktatási és információs hozzáférés korlátozottsága, befolyásolhatják a regisztrációs folyamatot és annak pontosságát. Emellett az adminisztratív hibák, illetve az adatgyűjtési módszerek és az információk hiányosságai is hozzájárulhatnak az adatok pontatlanságához. Ennek ellenére, az NVI által közzétett adatok továbbra is fontos iránymutatást nyújtanak a roma közösség politikai részvételének és érdekképviseletének értékelésében.

A következőkben részletesebben megvizsgáljuk az NVI által közzétett adatokat, valamint azok lehetséges következményeit az előttünk álló önkormányzati választásokra és a roma közösség politikai részvételére nézve.²⁴

Az NVI által közzétett adatok alapján megfigyelhető, hogy Borsod-Abaúj Zemplén vármegyében a legmagasabb a regisztrált roma választópolgárok száma, amely ott eléri a 33.856 főt. Ez az adat jelzi a roma közösség aktív részvételét az önkormányzati választásokon és a politikai folyamatokban. Szabolcs-Szatmár Bereg vármegye is kiemelkedik a regisztrált roma választó-

22 KÁLLAI Ernő: *A nemzetiségi jogok helyzete Magyarországon a jogszabályváltozások tükrében*. Miskolc, Collegium Doctorum, 2012, 4.

23 <https://vtr.valasztas.hu> (2024. 04. 11.)

24 Uo.

tópolgárok számában, elérve a 27.557 főt. Ez a szám szintén azt jelzi, hogy a roma közösség ezen régióban is nagy figyelmet fordít a politikai részvételre és az érdekképviseletre. Ugyanakkor érdemes megemlíteni, hogy Baranya és Hajdú-Bihar vármegyében is jelentős számú roma választópolgár regisztrált a nemzetiségi névjegyzékbe. Ez azt mutatja, hogy több megyében is erős politikai aktivitás és érdeklődés tapasztalható a roma közösség részéről.²⁵ Ellentétben ezzel, Veszprém és Győr-Moson-Sopron vármegyében a regisztrált roma választópolgárok száma alacsonyabb, mindkét vármegyében alig éri el a 3.000 főt. Vas és Komárom-Esztergom vármegyében pedig még ennél is alacsonyabb, alig éri el a 2.000 főt a regisztrált roma választópolgárok száma. Megfigyelhető, hogy ezekben a régiókban a romák politikai részvétele és érdekképviselete korlátozottabb lehet, és több figyelmet kell fordítani az érdekképviseletük és politikai részvételük javítására.²⁶

A 2024-es választásra készülve fontos megvizsgálni, hogy az ország különböző vármegyéiben hány választást szükséges kitűzni a legutóbbi népszámlálás adatai alapján. Összesen 1.283 roma nemzetiségi önkormányzat választható az országban. A különböző vármegyékben tapasztalható változatos számú roma önkormányzatok azt jelzik, hogy az ország különböző részein eltérő mértékű és összetételű roma közösségek élnek. Ennek megfelelően az ő érdekeik és igényeik különféle módon jelenhetnek meg az önkormányzati struktúrákban és a politikai döntéshozatalban.

1. ábra: A települési nemzetiségi önkormányzatok száma 2024-ben.²⁷

25 MÓRÉ (2014a) i. m. 19.

26 MÓRÉ (2014a) i. m. 20.

27 Saját szerkesztésű ábra az NVI által közölt adatok alapján.

Az NVI által közölt adatok²⁸ alapján látható, hogy vármegyénként eltérő a nemzetiségi önkormányzatok száma. A legtöbb nemzetiségi önkormányzat Borsod-Abaúj-Zemplén vármegyében található, ahol 198 ilyen szervezet működik. Ezt követi Szabolcs-Szatmár-Bereg vármegye 162 és Pest vármegye 103 nemzetiségi önkormányzattal. A legalacsonyabb számokat Győr-Moson-Sopron és Vas vármegyében, illetve Budapesten találjuk: mindháromban 14 szervezet működik.

Ezek az adatok azt mutatják, hogy az egyes vármegyékben eltérő létszámú és aktivitású nemzetiségi közösségek élnek. A nagyobb számú nemzetiségi önkormányzatok arra utalnak, hogy az adott megyében jelentős számú kisebbségi nemzetiség él. Kisebbségi nemzetiségi önkormányzatok lehetnek olyan területeken, ahol kevesebb nemzetiség él, vagy ahol az adott nemzetiségek kevésbé aktívak a közösségi életben.

4.4. A 2024-es önkormányzati választások perspektívái

2024-től egy napon lesz az európai parlamenti és önkormányzati választás Magyarországon. A választás számos kihívást vet fel a romák érdekképviseletével összefüggésben és a jelenlegi politikai és társadalmi kontextusból következően különböző eredményeket hozhat. A sikeres nemzetiségi önkormányzat vezetése a közösségi érdekek szem előtt tartását, az átlátható és demokratikus folyamatokat, valamint a partnerségi megközelítést és a párbeszédet igényli. A roma közösségek hatékony és empatikus képviselése a nemzetiségi önkormányzatokban kulcsfontosságú a társadalmi igazságosság és az egyenlőség előmozdításában. A romák gyakran szembesülnek olyan kihívásokkal, mint az alacsony oktatási színvonal, a munkanélküliség és az anyagi nehézségek, ami megnehezítheti számukra a részvételt a választásokon és a politikai életben. A politikai légkör és az adott pártok álláspontja jelentős hatással lehet arra, hogy mennyire képesek a romák hatékonyan képviselni érdekeiket az önkormányzatokban. A roma közösségek gyakran szenvednek az elszigeteltségtől, a diszkriminációtól és a társadalmi kirekesztéstől, ezért fontos, hogy a kisebbségi önkormányzatok megfelelően képviseljék és szolgálják ezeket a közösségeket.

Ahhoz, hogy a roma érdekképviselet jól működhessen, álláspontom szerint szükséges az, hogy az önkormányzati rendszerek több lehetőséget biztosítsanak a romák részvételére és képviseletére, javítva az érdekképviselet mellett a roma társadalom életkörülményeit is. A roma nemzetiségi önkormányza-

28 MÓRÉ (2014a) i. m. 21.

tok gyakran felelősek a kulturális és oktatási tevékenységek támogatásáért és szervezéséért a kisebbségi közösségek számára, ami lehetőséget teremt arra, hogy a kisebbségi kultúra és nyelv erősödjön, valamint, hogy az oktatási intézményekben támogassák a kisebbségi identitás megőrzését és fejlesztését. Kiemelt figyelmet kellene fordítani a különböző nemzetiségek közötti párbeszéd elősegítésére és a társadalmi integráció erősítésére, amelyek lehetőséget teremtenek a különböző kulturális csoportok közötti kapcsolatok kialakítására és erősítésére.

Olyan elkötelezett roma vezetőkre van szükség, akik képesek összehangolni a cigány közösség igényeit és képesek hatékonyan képviselni azokat, így nagyobb esély van a változásra és a fejlődésre. A 2024-es választások új lehetőségeket kínálhatnak a romáknak, azonban azok sikere nagymértékben függ a politikai környezettől, a közösségek részvételétől és a választások átláthatóságától és tisztaságától.

A roma nemzetiségi önkormányzatok „csúcsa”, az Országos Roma Önkormányzat (a továbbiakban: ORÖ) az egyetlen olyan legitim szerv, amelyet a mindenkori Kormány tárgyalópartnernek tekint a romákkal kapcsolatos kérdésekben. Az eddigi tapasztalatok alapján az ORÖ-t inkább súlyos politikai harcok jellemezték, mint a cigányság problémáinak megoldására való törekvés. A közgyűlés tagjai a hatalmi harc, becs- és dicsvágy áldozataivá váltak, ahelyett, hogy a valódi megoldatlan cigánykérdésekre fókuszálnának. A roma önkormányzat régóta nem hatékony működésében, inkább ártalmas, mint hasznos, mivel folyamatos botrányok és politikai manipulációk jellemzik a testületet. Vezetésére jellemző a hatalmon lévő politikai oldal támogatása és befolyása egyaránt. Nincs érdekérvényesítés, és a romák kulturális értékének megőrzése még inkább hiátusban szenved. A támogatási források felhasználása során a vezetők büntetőjogi felelősségre vonásától volt hangos a sajtó. 2022-ben a romák nemzetiségi képviselő/szószóló nélkül maradtak a parlamentbe, mivel a közgyűlés tagjainak nem sikerült konszenzusra jutniuk a nemzetiségi listán szereplő jelöltek sorrendjéről. A jelenlegi szabályozás szerint választási év január 31. napjáig van lehetőség nemzetiségi listát állítani. Az „inaktív képviselő” eredményeként 2022. februárjában a mintegy tíz órán keresztül elhúzódó közgyűlés során sem sikerült döntést hoznia az ORÖ-nek. A közgyűlésen többen sérelmezték, közöttük Agócs János akkori elnök is, hogy Farkas Félix nem látta el megfelelően a nemzetiségi szószólói tevékenységét, kormánypárti politikát folytatott, és így 8 évig gyakorlatilag képviselő nélkül maradtak a romák. A közgyűlés döntéshiányának következményeként a 2022-től kezdődő parlamenti ciklusban a legnagyobb magyarországi nem-

zetiségnek, nemhogy nemzetiségi képviselője, de még szószólója sincs az Országgyűlésben.²⁹

Elmondható, hogy a törekvések ellenére az önkormányzat nem képes betölteni a neki szánt feladatkört, konfliktusokkal terhelt a működése és nem tud egy letisztult helyzetet teremteni. A 2024-es választás valószínűleg nem fog változást hozni a romák életében, mivel a vezetők elsődleges feladatuknak a pártpolitikai utasításokat, valamint a közgyűlés tagjai között a hatalmi viszonyokat tekintik elsődlegesnek. Az emberek általános elvárása az lenne, hogy az ORÖ-ben olyan elkötelezett, társadalmi tapasztalattal rendelkező személyek foglaljanak helyet, akik nem csupán saját érdekeiken keresztül nézik a világot, hanem elsődleges feladatuknak tekintik a romák társadalmi integrációját és emancipációját. Az elmúlt 15 év során az ORÖ nem állt elő komoly szakpolitikai javaslattal, amely valódi változást hozhatna. Ezeket a javaslatokat általában egyszerű civil szervezetek teszik meg. Bár az ORÖ-nek a jövőben lenne létjogosultsága, a jelenlegi helyzetben sajnos nem tud érdemi szerepet játszani.³⁰

Álláspontunk szerint a problémák gyökere arra vezethető vissza, hogy a roma közösség nem tekinthető egységes entitásnak: a romák sokszínű csoportot alkotnak, különböző kulturális hátterekkel, értékrendekkel és érdekekkel rendelkeznek. Ennek eredményeként az ORÖ-n belül is számos különféle érdekcsoport létezhet, amelyek gyakran versengenek egymással az erőforrásokért és a befolyásért. Emellett az ORÖ politikai harcai mögött állhatnak az általános társadalmi feszültségek és az előítéletek is, amelyek a roma közösséget érintik. A társadalom gyakran homogenizálja a roma közösséget, és egyetlen egységes entitásként kezeli, miközben figyelmen kívül hagyja a belső diverzitást és az egyéni tapasztalatokat. Ez az előítéletes hozzáállás további feszültségeket szülhet az ORÖ-n belül, és nehezítheti az egységes álláspont kialakítását. Elsődleges megoldás lehetne, hogy az ORÖ és a roma közösség képviselői nyílt párbeszédet folytassanak, és megpróbáljanak megértést és együttműködést kialakítani egymás között. Fontos lenne elismerni és tiszteltben tartani a roma közösség belső sokféleségét, és lehetőséget teremteni a különböző érdekcsoportok részvételére és véleményének kifejezésére az

29 ORSÓS Zoltán: Roma nemzetiségi szószóló az Országgyűlésben: se vele, se nélküle? *Parlamenti Szemle*, 2022/2, 142. <https://szakikadatbazis.hu/doc/4516000> (2024. 04. 15.)

30 BALOGH Adrienn: *Országos Roma Önkormányzat: lenni, vagy nem lenni?* HírKlikk, 2023. július 14. <https://hirklikk.hu/kozelet/orszagos-roma-onkormanyzat-lenni-vagy-nem-lenni/418504> (2024. 02. 01.)

ORÖ döntéshozatali folyamatában. Emellett az ORÖ-nek és a kormánynak egyaránt támogatást kellene nyújtania a romáknak, annak érdekében, hogy megerősítsék az oktatási, foglalkoztatási és egyéb társadalmi-gazdasági lehetőségeket, amelyek hozzájárulhatnak a közösség egységének és fejlődésének elősegítéséhez.

5. Összegzés

Nincs roma nemzetiségi szószóló vagy képviselő az Országgyűlésben, mivel a roma nemzetiségi önkormányzatok működése kaotikus állapotban van. Következésképpen alkotmányjogi szempontból irreleváns a létrehozott kedvezményes mandátum intézményrendszere. A magyarországi romák vonatkozásában a nemzetiségi önkormányzati rendszer egyelőre nem tölti be azt a feladatát, amely miatt létrehozták. Kálmán András már 1946-ban kifejtette, hogy a cigányság gazdasági helyzete kilátástalan. Kétségtelen tényként ismerte fel, hogy a cigányság iskolázottságbeli lemaradása megakadályozza a cigány értelmiségi réteg létrejöttét, ezáltal nincs olyan cigány vezető, aki képes lenne a cigányság problémáinak rendezésére. 78 év telt azóta, viszont a probléma ugyanúgy fennáll: a romák többsége integrációs problémákkal és anyagi deprimáltsággal küzd, így számukra nem jelentene jelentős segítséget az sem, ha jól működne az önkormányzati rendszer.

Magyarországon a romaügy továbbra is kihívásokkal teli terület marad, melynek kezelése nem csupán társadalmi, de közigazgatási szempontból sem rendezett. Azonban a jövő nemzedék érdekeinek védelme érdekében szükséges felismerni azt a tényt, hogy a Magyarországon élő romák létszáma folyamatosan gyarapodik, és ezzel párhuzamosan növekszik jelentőségük is a társadalomban. Ennek fényében elengedhetetlen, hogy valós intézkedéseket tegyünk az érintett közösségek érdekeinek védelme érdekében.³¹ A romaügy egy interdiszciplináris probléma, melyet nem csupán a jogtudomány vagy a politikatudomány területein szükséges megközelítenünk. A megoldás érdekében számos más tudományág – mint például szociológia, antropológia, vagy gazdaságtudomány – következtetéseit és eredményeit is szükséges lenne figyelembe venni. Mindaddig, amíg a magyar politikai kultúra meghatározó jellemzői közé tartozik a paternalizmus, az intolerancia és a személyes kapcsolatok kiemelése a politikai döntéshozatalban, addig a romaügy valódi

31 RIXER Ádám: *The Roma and Central Public Administration in Hungary*. In: Rixer Ádám (ed.): *The Roma and Public Administration in Hungary*. Budapest, Károli Gáspár University of the Reformed Church in Hungary, 2015, 26–51.

fejlődése nehezen valósulhat meg. A Rixer Ádám által is leírt konzultatív mechanizmusok azonban új lehetőségeket jelentenek a fennálló probléma kezelésére. A konzultatív megközelítés lehetővé tenné, hogy a romák igényeit és szükségleteit figyelembe vegyük olyan területeken, mint például az oktatás, az egészségügy vagy akár a foglalkoztatás.³² A roma konzultáció nem csupán eszköz lehetne a problémák feltárására, de kulcsfontosságú lehetne a hatékony intézkedések kidolgozásában és végrehajtásában, melynek célja a roma közösség helyzetének javítása és az egyenlőtlenségek csökkentése.

A romák egyelőre nem állnak készen egy egységes érdekképviselőt kialakítására, és nincsenek olyan roma vezetők, aki képesek lennének valódi lépéseket tenni ezügyben. Kiemelendő, hogy politikai akarat hiányában devalválódik a kulturális autonómia kérdése is. Ezen tények tükrében, álláspontom szerint a 2024-es választások nem feltétlen hoznak változást a romák életében. Azonban ez nem tántoríthatja el a roma vezetőket attól, hogy tovább küzdjenek jogaikért és törekedjenek arra, hogy közösségeik érdekképviselőtek megfelelően biztosítva legyen.

32 RIXER Ádám: Consultation and central public administration in Hungary. *International Journal of Public Law and Policy*, 2024/3, 334-358.

